

ЗАПОШЉАВАЊЕ У ЗАДРУГАРСТВУ-СПРЕЧАВАЊЕ ОДЛИВА МЛАДИХ КАДРОВА ИЗ РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА

Јелена Несторов-Бизоњ¹

Апстракт: Могућности за запошљавање у земљорадничком задругарству постоје, и то посебно за квалификовану радну снагу. У сваком војвођанском насељу постоји најмање једна задруга, при чему већина њих има потребе за запошљавањем стручних и младих људи. Нажалост, већини задруга недостају финансијска средства за повећање запослености, те је за ову сврху неопходна финансијска и свака друга подршка надлежних државних органа.

Повећање запослености у земљорадничким задругама допринело би постизању бољих резултата задруга, њиховој већој конкурентности, као и побољшању животног стандарда у руралним срединама због смањења незапослености.

Кључне речи: земљорадничке задруге, запосленост, руралне средине.

Увод

Развојем различитих облика савремених задруга у скоро свим областима људских делатности задружни покрет је у земљама тржишне привреде успео да се наметне као значајна аутономна снага тзв. «трећег сектора» у решавању неких глобалних проблема, као и у постизању више социјалне правде.

Одлике друштвено – економског и политичког уређења и развојни пут задругарства и пољопривреде разликовале су се између држава и региона света, што је резултирало постојањем различитих типова задружних организација у пољопривреди. Уважавајући разлике и специфичности у задружном организовању у појединим земљама и регионима, полази се од јединствене дефиниције Међународног Задружног Савеза да је: »Задруга аутономна организација добровољно удружених лица са циљем остварења

¹ Мр Јелена Несторов-Бизоњ, Задружни савез Војводине, Нови Сад

њихових заједничких економских, социјалних и културних потреба и жеља, кроз заједнички поседовано и демократски контролисано предузеће».

Са аспекта запослености у задругарству, за већину врста задружних организација, карактеристично је запошљавање лица која немају својство задругара, већ су запослени као стручњаци на одређеним радним местима, али задруге карактерише и самозапошљавање њихових чланова у функцији остваривања циљева задружног организовања.

Из података да Међународни Задружни Савез данас има у чланству 234 националне и међународне организације, са око 800 милиона чланова и око 100 милиона запослених, може се уочити да је у савременом свету изузетно велики број људи егзистенцијално везан за задругарство. Овај облик организовања, поред јавног и приватног сектора, представља једну од области где се могу унапређивати услови за подстицање запослености. Стални раст броја новооснованих задруга, како у свету, тако и код нас, условљава потребу за повећањем запослености и самозапошљавања у задругарству. Осим што представљају једну од могућности за запошљавање, задруге (према ставовима Међународног Задружног савеза) пружају својим члановима и запосленима адекватну заштиту од негативних ефеката глобализације и економског либерализма.

Ставови и препоруке Међународне организације рада (ИЛО)

Међународна организација рада је још средином шездесетих година 20. века објавила да је оснивање задруга пожељно, обзиром да може да послужи као значајно средство за подстицање раста националног дохотка, запослености и потпунијег коришћења производних капацитета.

Анализом задругарства као облика организовања који представља капацитет за запошљавање, између осталог, Међународна организација рада је закључила да:

- Задружне организације промовишу фундаменталне принципе и права у вези рада, обезбеђујући слободно удруживање, сарадњу и демократичност у раду;
- Задруге обезбеђују ефективну социјалну заштиту и остваривање социјалних интереса запослених и чланова задруге;
- Задруге јачају социјални дијалог, бранећи интересе сеоског сиромашног становништва и незаштићених радника.

Нове «ИЛО Препоруке у вези рада у задругарству» из 2002. године, између осталог укључују: пропагирање задругарства у циљу јачања опште свести о значају задругарства; промоцију задружних принципа и задружних вредности; техничку сарадњу и активности у вези развоја људских ресурса и локалног економског развоја кроз рад у задругарству.

Из наведених ставова и препорука Међународне организације рада, може се закључити да задруге представљају организације које омогућавају својим запосленима и члановима остваривање квалитетног запошљавања и самозапошљавања, са високим стандардима у вези права заснованих на раду и из рада, која потичу из саме суштине задружних принципа и вредности.

Запосленост у земљорадничким задругама у А.П. Војводини

Задружни савез Војводине има у чланству 629 земљорадничких задруга, од којих око 500 активно послује. Највећи број земљорадничких задруга у А.П. Војводини је општег типа, односно нису специјализоване за производњу и промет одређене врсте пољопривредних производа.

Од укупног броја земљорадничких задруга, око 190 је основано у годинама непосредно након Другог светског рата, док је са друге стране, више од 400 земљорадничких задруга основано од 1990. године до данас.

Већина задруга са дугом традицијом располаже са покретном и непокретном имовином у својини задруге, а управо у овим задругама се налази и највећи број запослених у задружном сектору. Задруге које су основане у последњој деценији најчешће не поседују имовину у својини задруге, а при томе запошљавају минималан број запослених, или немају запослених, већ све послове обављају задругари који нису у радном односу у задрузи.

Према подацима Задружног савеза Војводине, земљорадничке задруге у А.П. Војводини у просеку располажу следећим људским капацитетима:

- просечан број запослених у земљорадничким задругама је око 20 радника;
- задруге имају у просеку 45 задругара и око 300 коопераната.

Уз наведене податке, битно је нагласити да више од 100 задруга нема ни једног запосленог, а поред тога, већина «нових» задруга има 10 – 15 задругара и у просеку само 2 запослена радника.

Из приказаних података, уочљиво је да у «новим» задругама има мање запослених и задругара од просека, док је већина људских капацитета

ангажована у земљорадничким задругама са дугом традицијом. Иако тзв. старе задруге располажу са довољним људским и имовинским капацитетима, већина ових организација се у току транзиционог периода, сусрела са многобројним тешкоћама, од којих су неке објективно условљене самим карактеристикама транзиције и укупног друштвено – економског система, док је део проблема у овим задругама наслеђен из ранијих периода. Кретање броја запослених у овим задругама у будућности зависиће од много чинилаца, међу којима су значајнији регулисање правног и економског положаја ових организација кроз нова, унапређена законска решења у области задругарства, али пре свега оперативна подршка овом облику организовања од стране надлежних државних органа.

Највећи број земљорадничких задруга послује у сеоским срединама где је проблем незапослености посебно изражен. Међутим, сеоске средине истовремено карактерише недостатак високо квалификованих стручњака у областима за које постоји потреба за запошљавањем у земљорадничком задругарству. У складу са наведеним, за већину тзв. старих земљорадничких задруга је карактеристично да имају вишак укупног броја запослених у односу на обим пословања, при чему у структури запослених недостаје стручна и високо квалификована радна снага. Са друге стране, код земљорадничких задруга основаних у последњој деценији, најчешће нема довољно запослених у односу на обим пословних активности, најчешће из разлога недостатка извора за финансирање радне снаге.

Из табеле бр. 1.: Квалификациона структура запослених у земљорадничким задругама у А.П. Војводини, на узорку од 193 задруге, могу се уочити квалитативни проблеми запослености у области земљорадничког задругарства Војводине.

Табела 1. Квалификациона структура запослених у земљорадничким задругама у А.П. Војводини

R.b.	Kvalifikacija radnika	Broj radnika	Struktura u %
1	Visoko kvalifikovani	96	3
2	Kvalifikovani	1.302	44
3	Polukvalifikovani	410	14
4	Nekvalifikovani	1.159	39
5	Ukupno	2.967	100

Извор: РСЗ Србије

Напомена: подаци су приказани на основу узорка од 193 земљорадничке задруге

Квалификациона структура запослених у земљорадничким задругама је изузетно неповољна. Из приказаних података у табели бр. 1., уочљиво је да задругама највише недостају стручни, високо квалификовани радници, док је више од 50% запослених неквалификовано или полуквалификовано.

На основу актуелног стања запослености у земљорадничким задругама, може се закључити да већина тзв. старих задруга има вишак укупног броја запослених, при чему квалификациона структура запослених није одговарајућа потребама задруга, што се посебно огледа у недостатку висококвалификованих стручњака. Нове задруге немају вишак запослених, али такође имају проблем у обезбеђивању висококвалификоване радне снаге, и то због недостатка стручњака у сеоским срединама, али и услед недостатка финансијских средстава за њихово ангажовање.

Осим неповољне квалификационе структуре запослених у земљорадничком задругарству, старосна структура запослених такође није повољна. У старосној структури запослених приметан је значајно мањи број младих људи у односу на средњу и старију генерацију, што је условљено са једне стране наслеђеним вишком запослених из ранијих деценија, а са друге стране недостатком младих стручњака у сеоским срединама.

Потенцијали и ограничења за запошљавање у земљорадничком задругарству

Упоређивањем броја активних земљорадничких задруга са бројем насеља у А.П. Војводини, закључује се да у просеку постоји најмање једна земљорадничка задруга по насељеном месту, односно присутна је добра територијална заступљеност задруга. Обзиром да је проблем незапослености посебно изражен у сеоским срединама, добра територијална покривеност ових насеља задругама – којима недостају стручни и висококвалификовани кадрови, свакако је један од потенцијала за њихово запошљавање.

Један од потенцијалних начина за повећано ангажовање високо квалификоване радне снаге у земљорадничким задругама је и могућност преквалификације (или додатног образовања) незапосленог сеоског становништва, а у складу са потребама задруга.

Иако у земљорадничким задругама неоспорно постоји потенцијал за запошљавање, постоји низ ограничавајућих чинилаца услед којих овај процес не тече, или се одвија испод могућих потенцијала.

Ограничавајући чиниоци за запошљавање у земљорадничком задругарству налазе се првенствено у општем друштвено – економском и

социјалном амбијенту, а делом и у самим задругама, које су оптерећене финансијским тешкоћама и неодговарајућом структуром запослених из ранијих периода пословања. Неки од најзначајнијих чинилаца који условљавају неповољну квалификациону и старосну структуру запослених у задругама, као и фактори који ограничавају запошљавање у задругама у сеоским подручјима су следећи:

- Неадекватна стратегија руралног развоја, уз непостојање стимулативне социјалне и економске политике за унапређење запослености у руралним срединама;
- Дугогодишње, континуиране миграције висококвалификованих стручњака и младих људи са села у градове, праћене немогућношћу привлачења младих и стручних људи за запошљавање у сеоским срединама;
- Недостатак финансијских средстава код задруга за ангажовање стручне радне снаге, са једне стране, као и оптерећеност вишком запослених (са неодговарајућом квалификационом структуром), са друге стране.
- Ставови и схватања о пољопривреди, као недовољно атрактивној делатности за запошљавање, уз тежње (посебно млађе генерације) за запошљавање у градовима и трајно напуштање сеоских средина.

Закључак

За запошљавање и друге врсте радног ангажовања у земљорадничким задругама постоје потребе и могућности. Ипак, запосленост у задругама често представља критичну тачку управљања, која има утицаја како на успешност задружног организовања, тако и на ширу локалну заједницу чији радни капацитети остају неискоришћени, или се не користе рационално.

Повећањем запослености у земљорадничким задругама утицало би на унапређење укупне друштвено – економске позиције задруга, сеоског становништва, а тиме и целокупне локалне заједнице. Задруге би са запошљавањем квалификованих стручњака унапредиле квалитет и квантитет услуга које пружају свом чланству и локалном становништву, што би допринело њиховом бољем економском позиционирању у будућности. Један од општих интереса за запошљавање у земљорадничком задругарству је свакако смањење незапослености у руралним подручјима.

Могућности за повећање запослености у земљорадничким задругама постоје, али ограничени извори финансирања задруга онемогућавају њихову реализацију. Због наведеног је неопходна свака врста подршке и помоћи надлежних институција, као и специјализованих пројеката за смањење незапослености у руралним срединама. Унапређењем запослености у земљорадничким задругама би се допринело већој успешности ових организација, али истовремено би се побољшала запосленост у сеоским срединама, где је проблем незапослености посебно изражен, те је неопходно у будућим напорима за смањење незапослености одабрати земљорадничке задруге, као облик организовања који има капацитете за превазилажење овог општег друштвеног проблема.

Литература

1. Васић др Љиљана, (1996.): Век и по земљорадничког задругарства у Војводини, Задружни савез Војводине, Нови Сад, 12. - 22. стр.
2. Закић др Зорка, (2000.): Кооп менаџмент – Основни задружни принципи и савремена пракса, Дунав група и Дунав превинг а.д., Београд, 306. - 328. стр.
3. Михајловић др Лазо, Арсеновић др Ђојо (2002.): Економика пољопривреде са задругарством, Пољопривредни факултет, Нови Сад, 344. - 370. стр.
4. Јелена Несторов Бизоњ (2004.): Принципи организовања савремене задруге, Знањем до успеха, Задружни савез Војводине, Нови Сад, 101.- 107. стр.

Примљено: 14.03.2007.

Одобрено: 30.03.2007.

UDC: 349.422.2:331.5.024.54

POSSIBILITIES FOR EMPLOYMENT IN AGRICULTURAL COOPERATIVES

Jelena Nestorov-Bizonj, m.a.
Cooperative Union of Vojvodina, Novi Sad

Summary

Possibilities for employment in agricultural cooperatives exists, specially for skilled labour. There are at least one cooperatives in every village, whereby most of them need to employ skilled and young labour. Regrettably, most of cooperatives have insufficient financial resources for increasing employment, and need patronage and every support from state authority for this intention.

Increase of employment in agricultural cooperatives would help cooperatives achieve better results, become more competitive, and improve the living standard in rural areas because of decrease of unemployment.

Key words: agricultural cooperatives, employment, rural regions

Autor's address:

Mr Jelena Nestorov – Bizonj,
Cooperative Union of Vojvodina,
Novi Sad
Phone number: 064/14-10-570;
E-mali: jelenazsv@nsl.sbb.co.yu